

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 4552/18

לפני: כבוד הנשיאה א' חיות
כבוד השופט מ' מזוז
כבוד השופטת ע' ברון

העותרים: 1. ח"כ זחאלקה גימאל
2. ח"כ חנין זועבי
3. ח"כ ג'מעה אזברגה

נגד

המשיב: יו"ר הכנסת

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה: ט"ז בטבת התשע"ט (24.12.2018)

בשם העותרים: עו"ד חסן ג'בארין

בשם המשיב: עו"ד אביטל סומפולינסקי

פסק-דין

הנשיאה א' חיות:

1. העתירה שלפנינו תוקפת את החלטת נשיאות הכנסת ה-20 (להלן: הנשיאות) מיום 4.6.2018 שלא לאשר הנחת הצעת חוק-יסוד: מדינת כל אזרחיה, על שולחנה של הכנסת (להלן: הצעת החוק). הצעת החוק הוגשה כהצעת חוק פרטית על ידי העותרים, חברי כנסת המכהנים בכנסת ה-20 מטעם הרשימה המשותפת כנציגי רשימת בל"ד. החלטת הנשיאות התקבלה מכוח סעיף 75(ה) לתקנון הכנסת (להלן: התקנון) הקובע כי "הצעת חוק פרטית תובא לאישור נשיאות הכנסת; נשיאות הכנסת לא תאשר הצעת חוק שלדעתה שוללת את קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי או שהיא גזענית במהותה". בתמצית, מטרת הצעת החוק על פי האמור בה היא לעגן בחוק יסוד את "עקרון האזרחות השווה לכל אזרח, תוך הכרה בקיומם ובזכויותיהם של שתי קבוצות הלאום, היהודית והערבית, החיות בגבולות המדינה, המוכרים על פי הדין הבינלאומי", והיא

קובעת שורה של הוראות הנוגעות לעקרונות היסוד של המשטר במדינה, סמליה, המנונה, השפות הרשמיות, העקרונות והתנאים לרכישת אזרחות וכן הוראות הנוגעות לזכויות תרבותיות וחברתיות של קבוצות מיעוט.

2. הצעת החוק הוגשה לנשיאות הכנסת וכיום 4.10.2018 היא קיימה בה דיון. במסגרת הדיון הוצגה בפני הנשיאות עמדתו של היועץ המשפטי לכנסת, עו"ד איל ינון, לפיה הנשיאות מוסמכת למנוע את הנחתה של הצעת החוק על שולחן הכנסת מן הטעמים שאותם פירט. בתום הדיון אכן החליטה הנשיאות, ברוב דעות, שלא לאשר את הנחתה של הצעת החוק על שולחנה של הכנסת.

מכאן העתירה.

3. בעתירתם מעלים העותרים טענות בשני מישורים חלופיים: האחד, עקרוני ולפיו אותו החלק של סעיף 75(ה) לתקנון הכנסת המסמיך את הנשיאות לפסול הנחת הצעת חוק השוללת "את קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי" – דינו בטלות. השני, כי הפעלת הסמכות על ידי הנשיאות מכוח סעיף זה במקרה דנן אינה סבירה ועל כן, יש להורות על ביטול החלטתה. באשר לטענה בדבר בטלות חלקית של סעיף 75(ה) לתקנון, נטען כי מניעת האפשרות להניח על שולחן הכנסת הצעת חוק פרטית השוללת את קיומה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, פוגעת שלא כדין בחופש הביטוי הפוליטי ובזכות לשוויון של חברי כנסת המבקשים לפעול לקידום האג'נדה הפוליטית העומדת בבסיס בחירתם לכנסת. הוטעם כי הפגיעה בשוויון מתחדדת לנוכח העובדה שמדובר בנציגים המשתייכים למיעוט הערבי שכל פועלם התחיקתי נעשה מתוך האופוזיציה. לחלופין, טוענים העותרים כי החלטת הנשיאות בעניינם אינה סבירה ואינה נותנת משקל לפגיעה בזכויות היסוד של העותרים תוך עריכת איזון הולם בין הפגיעה בהן ובין ההסתברות לקרות הנזק.

4. הכנסת מצידה סבורה כי אין מקום להתערבות שיפוטית בהוראת סעיף 75(ה) לתקנון, נוכח היקף ההתערבות המצומצם אותו נוקט בית משפט זה בכל הנוגע לסדרי הדין הפנימיים של הכנסת. גם לגופם של דברים סבורה הכנסת כי יש לדחות את טענות העותרים. לגישתה סעיף 75(ה) לתקנון אינו חוסה תחת ההגנה של חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, נוכח סעיף שמירת הדינים הקבוע בו ומכל מקום, כך הטענה, הפגיעה בחופש הביטוי הפוליטי של העותרים מכוח התקנון היא מצומצמת ומידתית, ואין מתקיימת פגיעה בזכות העותרים לשוויון. גם במישור הפעלת שיקול הדעת סבורה הכנסת כי החלטת הנשיאות סבירה, ואינה מגלה עילה להתערבות.

5. ביום 24.12.2018 קיימנו דיון בעתירה, אך בעודו מתנהל התברר כי נתקבלה החלטה על ידי סיעות הקואליציה לפעול לפיזור הכנסת ה-20 ולקיים בחירות לכנסת ה-21 ביום 9.4.2019. נוכח התפתחות זו עלתה השאלה האם העתירה לא הפכה תיאורטית. באת כוח הכנסת סברה כי כך הוא ואילו בא כוח העותרים גרס מנגד כי העתירה מעוררת שאלות עקרוניות אשר טרם התבררו בפני בית משפט זה ולכן, לגישתו, יש להכריע בהן על אף הפיזור הצפוי של הכנסת.

6. יומיים לאחר הדיון בעתירה, שכאמור התקיים בפנינו ביום 24.12.2018, קיבלה הכנסת ביום 26.12.2018 חוק לפיזור טרם גמר כהונתה (חוק התפזרות הכנסת העשרים, התשע"ט-2018). בנסיבות אלה אנו סבורים כי העתירה דנן – הסבה כל כולה סביב הצעת החוק הפרטית שהגישו העותרים – אכן הפכה תיאורטית.

אין בידנו לקבל את עמדת העותרים לפיה מן הראוי לדון בטענתם העקרונית בדבר בטלות חלק מסעיף 75(ה) לתקנון הכנסת, בהתעלם מפיזור הכנסת ה-20. לגישתם, יש לדון בטענה משום שהיא טרם זכתה למענה מקיף בפסיקתו של בית משפט זה. ראשית, הנחת המוצא שעליה נשענת עמדה זו מוטלת בספק נוכח פסק דינו של בית משפט זה בבג"ץ 669/85 כהנא נ' יו"ר הכנסת, פ"ד מ(4) 393 (1986). שנית, אפילו נניח לטובת העותרים כי אכן מדובר בסוגיה עקרונית שטרם זכתה למענה בפסיקתו של בית משפט זה – וכאמור איננו קובעים כך – אין הדבר מצדיק הוא כשלעצמו סטייה מן הכלל הנקוט עמנו ולפיו בית משפט זה אינו נוהג להידרש לעתירות הנושאות אופי תיאורטי בלבד. על הכלל האמור ועל הרציונאלים שבבסיסו עמד בית המשפט בבג"ץ 1181/03 אוניברסיטת בר-אילן נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד סד(3) 204, 232-233 (2011), בצינו כי "עתירה תיאורטית מוגדרת כעתירה אשר אינה נדרשת לפתרון סכסוך בר קיימא בעת העיסוק בה [...] החריגים לכלל השולל דיון בעתירה תיאורטית מתפרשים על דרך הצמצום והעובדה בלבד כי מדובר בסוגיה משפטית חשובה אינה מהווה טעם מספיק לצורך כך". בית המשפט מוסיף ומפרט שם כי קיימים שיקולים מיוחדים העשויים להצדיק את עיסוקו של בית משפט זה בנושא מסוים על אף שהכרעה בו אינה מתחייבת באותה העת לצורך עניין קונקרטי. כך למשל אחד החריגים לכלל הוא מצב דברים שבו עולה שאלה חשובה אשר מבחינה מעשית לא ניתן לפסוק בה הלכה אלא כאשר היא מוצגת כשאלה כללית המנותקת ממקרה מסוים. אין זה המקרה שבפנינו. טענות העותרים שמורות להם ככל שיראו לנכון לשוב ולהגיש את הצעת החוק הפרטית הנ"ל לנשיאות הכנסת החדשה לכשזו תיכון, וכן ככל שאותה נשיאות תסבור אף היא כי יש לפסול את הנחתה על שולחן הכנסת.

מן הטעמים המפורטים לעיל אנו מורים, אפוא, על מחיקת העתירה בלא צו להוצאות.

ניתן היום, כ"ב בטבת התשע"ט (30.12.2018).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

הַנְּשִׂיאִה

מרכז מידע, טל' 077-2703333 ; אתר אינטרנט, <http://supreme.court.gov.il>, 18045520_V04.docx דצ